

Minner om han Håkon Andreassen på Øverby — og utviklingen på Svalbard

-av Odd Bjørklund-

Han var født i 1896, hans foreldre var ho Olea Tollefsdr. Dividal og faren var han Andreas Berglund fra Signaldalen. Olea ble senere gift med Ola Halvorsen Skjeggnes. De hadde 5 barn. Hun ble andre gang gift med lærer A. Flugum i Storfjord. Håkon ble i sin oppvekst å bli på Øverby hos sin tante Tolline og han Erling. Men han ble i sin ungdom å reise opp til Svalbard om vintrene og kom ned som regel om våren med første båt.

Der oppe i gruvene var han i hele 14 år, han ble i sitt korte liv å plages med lungesykdom. Han var nok under behandling en tid, men på Øverby sto tjærekoppen på ovnen. Det var råd de fikk i den tid. Det var jo etter krigen at penicilinen kom og reddet folk fra alle betennelser.

Håkon Andreassen arbeidet på gården på Øverby om sommerne. Om høsten bar det tilbake til slitet i gruvene, der oppe i isødet. Han Håkon kunne fortelle om livet der oppe, hvor de skiftesvis lå på rygg og mave og grov ut kullet. Det var nok et kav der inne i de lave gruvegangene og i det støvfokket. Han pådro seg som de fleste Spitsbergenastma. De måtte være oppmerksom, men det ble en vane - de kjente fjellets lyder ellers kunne de bli knust av en stenblokk.

En trist og sørgelig ulykke hendte med en av bygdekarene oppe i Longyearbyen. Det var Olav Messeltmo som ble slått ned av ei kran og brakk beina. Han ble ført ned til Tromsø med siste båt og ble liggende med store smerter, og døde den 6/12 1930 bare 27 år gammel. Men den første store ulykken hendte i 1921 den 3. januar da 27 mann mistet livet i en gasseksplosjon og attåt gikk 5 hester. Arbeiderne bodde til å begynne med 8 mann på rommet, senere ble det 4 mannsrom, men nu bor de nok komfortabelt. De måtte dengang tine seg sne og is, og vaske seg, måtte de i et blikkfat.

Den store ulykken hendte den 5 november i 1962 i Ny Alesund. Den kostet 21 arbeidere livet i en gasseksplosjon. Det ble konstatert grove forsømmelser når det gjaldt sikkerheten. Derav ble det krise så industriminister og statsminister Einar Gerhardsen søkte avskjed.

Svalbard har en lang historie fra vikingetidens dager fra det 9. til fjortende århundre. I de islandske dokumenter står det fra år 1194: Svalbarde funndin. «De norrøne sjøfarene kalte landet: «Den kalde kysten» som også er nevnt i 1230. Vikingene seilte vestover til Grønland og Nord-Amerika, -og østover

til Kvitsjøen og Novaja Semlja. Det var for det meste fangstfolk som var innom «De kalde kyster», men virksomheten stagnerte i det 14 århundre. Fiskeforekomster var oppdaget nærmere Norges kyster og svartedauens herjinger førte til sterk avbefolkning nordpå.

Det ble et kappløp av briter og nederlendere på oppdagelsesferder mot polarområdene. I 1596 dro to nederlandske skip ut for å finne den nordlige rute til Kina med Willem Barendszoon. Derav navnet Barentshavet. Fra Bjørnøya seilte de videre og fikk et sne-dekket fjellandskap i sikte. De kalte det for Spitsbergen (Det spisse fjell).

På Nowaja Semlja måtte de overvintre. Kapt. Rijp ble reddet men Barents døde av skjærbuk. I 15 og 16 tallet kommer fangstmenn og oppdager mengder av hval og sel. Det ble hvalfangst i stor stil av Europeerne så mesteparten blir uttryddet.

Allerede i 16 tallet oppdager fangstmenn kullet på Svalbard. Over nordområdene, for mange millioner år siden, var det tropisk klima med store urskoger, så kullet ble dannet av disse skogene for inntil noen hundretusener år siden. Under disse tropetider over nordområdene er det teorier om at kom Østens folk på sin vandring over Beringstredet mot Alaska og Amerika, hvor eskimoene ble igjen på isen som fangstfolk.

Den første videnskapelige og geologiske kullundersøkelser kom istand på Svalbard omkr. 1850. Men det var i 1899 ishavskipperen Søren Zacariassen kom med den første kullast på 600 hl til Norge. Det første norske kullselvskap ble dannet i 1900, det var kullkompaniet Isefjeld. Svalbardtraktaten ble undertegnet i 1920. I 1925 ble Svalbard underlagt Norsk suverenitet. Under andre verdenskrig ble gruvedriften holdt oppe med skipsforbindelse med Norge.

I 1941 anløp en britisk flåtestyrke Svalbard med norske befal i Longyearbyen. Den norske befolkning på ca. 800 personer ble evakuert til England, mens russerne ble sendt til Arkangelsk. Gruveanleggene og oljedepoene ble satt i brann. I 1942 kom en styrke av 60 norske soldater for å sikre Svalbard som en alliert base. Styrken ble i september 1943 angrepet av Tripitz og Charnhorst som la bebyggelsen i Longyearbyen Barentsburg og Sveagruven i grus.

De som ble evakuert til England i 1941 av gruvearbeiderne var han Trygve Vang, Arne Vårtun, Jakop Furuly, Thomas Hansen. Men de som jobbet lengst på Svalbard fra

Gruvearbeidere fra Øverbygd på Svalbard. Fra venstre Håkon Andreassen i sangerlua, Ragnar Asp, Simon Divimo, Einar Gulbrandsen, Alfred Sverresvold, Peder Ågård og Sigurd Ågård. De andre 2 på bildet er ukjent.

Håkon Andreassen født 1896. Hans foreldre var ho Olea Dividal og faren var han Andreas Berglund fra Signaldalen. Han døde i 1944, bare 48 år gammel.

Øverbygd var nok han Petter A. Asp, Peder og Sigurd Ågård muligens i 15-20 år. Så kom Håkon Andreassen med 14 år og Olav og Alfred Sverresvold, Ragnar Asp, Olav Messeltmo, Ingebrigt Nes, Simon Divimo, Thomas Stenbakken, Hans Øvergård, Karl Sandnes, Einar Gulbrandsen, Reidar Lillevand, Olav Martenson, Anders Vårheim, Osvald Rosta, Knut Østli, Kjell og Erling Skjeggstad, Andreas og Odd Eldnes, Johan Nilsen, Emil Asp, Johannes Nordgård, Oleif Sletten (muligens flere). Noen av disse arbeidet der i kortere og lengere tid, men de lengtet hjem igjen hver vår. Bestendig var det et gru til overfarten. Disse karene var landkrabber og det var en påkjennning med sjøsyken som herjet ombord. Senere i etterkrigsårene er det faste Øverbygdinger der oppe som arbeider i gruvene på Svalbard. Det er Bjørn Melkelvli Heggelund og brødrene Fossmo (muligens flere).

Først på 30 årene var det stiftet sangkor på Svalbard og der var han Håkon Andreassen med. De var invitert og reiste ut på turene om Trondheim og ned til Oslo. Det var vistnok en fin og minnerik tur for dette koret fra Svalbard. Ellers var han Håkon aktiv med i Øverbygd Arbeiderforening med som form. i årevis. Han var en ivrig leder for ungdomsarbeidet i bygda, og var form. i «Ungdomslaget Rostadvarden». Der fikk han bruk for sin mektige sangertalent.

Til Øverby kom den første radio til bygda. Det var han Håkon Andreassen som innvистerte i dette herrens vidunder tidlig i 30 årene. Dette ble opphavet til at stua på

Øverby var full av folk om kveldene som kom for å lytte på radio. Stakkars Tolline som var så gjestfri av seg, ble å lage kaffe til gud og hvermann. Dette var jo i de knagre årene, da det ikke var så «flusst» for folk flest. Men der på Øverby stod huset åpent til enhver tid. Ho Tolline og han Erling var meget gjestfri og selskapskjer av seg.

Men å investere i radio i den tid var jo sensasjonelt. Det var jo kun Svalbardkarene som kunne greie det. Det kom til å vise seg at de hadde bedre om heder, de fleste fikk bygd opp gården og husene. Det var bedre kosthold hos Svalbardkarene - mot de gårdene som levde kun av buskapen. Penger var ikke i omløp i bygdemiljøet, det var kun for det meste bytthandel. Dengang silda var fattigmanskost med den vanlige vassgrauten og en flatbrødsoll av og til. Men der hos Svalbardkarene fløt det i flesk og ribbe med kabareer og smektende fruktkabareer med krem.

På Øverby var det liv og virksomhet, det var ikke bare han Håkon som vaks opp der. Bare i Tolline og Erling sin tid var det flere som vaks opp der på Øverby. Bl.a. han Einar Jakobsen. Han ble senere nervesvak og ble boende i ei jordgamme borte i Solvoldskaret. Og der på Øverby var han Magnus Strømsgård stasjonert i flere år. Han gikk under navnet «Hønses Magnus». Han fikk navnet forde han var ekspert, og kunne konstatere hvor mange honer og haner det ble fra første dag kyllingene var utklekt.

Han var «gjøgler» og meget mmusikalsk. Spilte på flere instrumenter som piano, fløyte, violin, gitar, cello, munnsplill og kam. Han holdt konserter på Øverby og reiste rundt med enmannschow. Tromsø var hans

barndomsby. Han kom fra Strømsgård utenfor Tromsø, og oppholdt seg ofte på gamle Sagatun med sine instrumenter og sitt gjøgleri. Det ble til sine tider opphavet til bråk og leven som ikke kunne tolereres i de tider. Han ble ofte avvist, og ut med han. Men han spurte bare om han kunne få tenne seg en sigarett - da satte han 3 sigaretter i kjæften, 1 i hvert nesebor og 1 i hvert øre. Derav ble det en røksky og en latter og et rabalder av ungdommen i kafeen, men til ergrelse for innehaverne og betjeningen. Det var moroa i den tid.

Han Håkon Andreassen ble fra før krigen ikke å reise opp til Svalbard og gruvene, det var nok astmaen som var årsak til det. Han var en ivrig skogens mann og dro ofte på fisketurer innover fjellvannene og var ofte ute på jakt og fiske. Laksefisket i elva opptok han en del av sommeren.

Der ute ved elvebredden bygde han seg opp ei stue som han bodde i de senere år, for han var alltid ungar og bodde alene. Han var alltid i virksomhet og en arbeidsmaur. Han ble også veivokter oppover dalen. En varm sommerdag arbeidet han med veiarbeide opp i Dividalen, og hadde tatt seg et bad oppe i denne iskalde elva. Og dermed var den skumle lungebetennelsen årsaken til hans tidlige bortgang. Hadde penicilinen vært oppdaget dengang hadde den nok reddet hans liv. Han døde om høsten i 1944 bare 48 år gammel. Det var Øverbygd Arbeiderforening og Ungdomslaget Rostadvarden som kostet hans minnesmerke nede på Nergård kirkegård. Dermed er minnet om han Håkon Andreassen på Øverby omme, den allsidige mannen som var en bygdens patriot og ledende i sitt korte liv - til han døde så altfor tidlig.

Dette er mannskoeret på Svalbard fra 30 årene, som reiste på turne til Trondheim og Oslo. Og der står Håkon Andreassen bakerst til høyre.

Kullbryting på Svalbard